

PROFESIONALNO USMJERAVANJE KAO PEDAGOŠKA ZADAĆA ŠKOLE

VIŠNJA PERIN

Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područna služba Zadar
Croatian Unemployed Office - Zadar

IVANA DROBAC
"CINAZ" - Zadar
"CINAZ" - Zadar

UDK: 331.548: 37.048.4
Pregledni članak / *Review*

Primljeno / Received: 10. XII. 2010.

Profesionalno usmjeravanje kao obrazovna zadaća usko je vezano uz razvoj osobnosti mladih, koji traže odgovor na pitanje koji daljnji obrazovni put slijediti. Velika ponuda mogućnosti obrazovanja, sve brže i nepreglednije ponude tržišta rada te uopće dilema zaposliti se ili studirati, odluku o profesionalnom izboru ne čini baš jednostavnom.

U radu se, redefinirajući pojam profesionalnog izbora i profesionalnog usmjeravanja, ukazuje na potrebu tematiziranja, istraživanja i u konačnici provođenja profesionalnog usmjeravanja u okviru škole. Dajemo pregled teorijskih podloga profesionalnog izbora, te faktora koji utječu na profesionalni izbor. Analizira se Anketa o profesionalnim namjerama učenika završnih razreda srednje škole u Republici Hrvatskoj (N = 8346), koju provodi Hrvatski zavod za zapošljavanje, obzirom na neke faktore koji utječu na profesionalni izbor i to kod učenika koji pohađaju gimnazije i učenika koji pohađaju strukovne četverogodišnje i strukovne trogodišnje škole. Pri analizi uzimamo u obzir rezultate istraživanja raznih znanstvenih disciplina te razmatramo vanjske i unutrašnje faktore koji igraju ulogu kod profesionalnog izbora, a koje škola mora uzeti u obzir u pristupu profesionalnom usmjeravanju. Rezultati ankete ukazuju na veliki broj neodlučnih učenika te onih koji nisu upoznati s obrazovnim mogućnostima, a ni s mogućnostima zapošljavanja. 31% učenika iskazuje potrebu za pomoći stručnjaka za profesionalno usmjeravanje. U Hrvatskoj je prema Anketi o profesionalnim namjerama, samo 8% učenika obuhvaćeno postupcima profesionalnog usmjeravanja od strane Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Pedagoška je zadaća cijele škole pomoći učenicima u njihovu osobnom i profesionalnom razvoju.

KLJUČNE RIJEČI: *pedagoška zadaća, profesionalni izbor, profesionalno usmjeravanje, teorije profesionalnog izbora*

UVOD

Profesionalni izbor je važna životna odluka koja mlade stavlja pred visoke zahtjeve. Porastom profesionalnih mogućnosti i mogućnosti izobrazbe kao i stalan razvoj novih zanimanja i promjene profesionalnih uloga, profesionalne odluke mladih postaju sve kompleksnije. Bavljenje ovom temom tako postaje od sve većeg značenja.

Do 1970-ih godina je većina mladih profesionalni izbor još poimala kao jednokratnu situaciju odlučivanja pri kojoj se prema obrazovnim pretpostavkama, regionalnoj ponudi mjesta izobrazbe i osobnim interesima donosila odluku o životnom zanimanju. Danas je profesionalni izbor na kraju osnovne škole samo jedan dio procesa profesionalnog usmjeravanja, koji započinje već u osnovnoj školi te sve više ljudi prati tijekom cijelog radnog vijeka. Pojam "profesionalni izbor", kako ističe Neuenschwander (2008), vodi u zablude utoliko što sugerira ideju da mladi slobodno biraju zanimanje. Dakle, prije se mora polaziti od predodžbe da se mladi suočavaju s profesionalnim područjima, zanimanjima i izobrazbom, istražuju dostupnost pojedinih opcija te u okviru tih mogućnosti, poticani svojim interesima, ali i na temelju svojega spola i društvene klase svoje obitelji razvijaju svoje profesionalne želje. U praksi profesionalnog savjetovanja je zastupljena ideja da mladi u procesu profesionalnog izbora uspostavljaju prilagodbu između osobnih interesa i sposobnosti s jedne strane i profesionalnih aktivnosti i zahtjeva s druge strane (usp. pregled Zihlmann, 2003). Profesionalno usmjeravanje se shvaća kao proces približavanja i suglasja između interesa, želja, znanja i vještina pojedinca s jedne te potrebe i zahtjeva svijeta rada s druge strane (usp. Famulla, Butz, 2005; Perry i van Zandt, 1999). Ono je ujedno proces obrazovanja i učenja koji se odvija kako u formalnim, organiziranim okolinama učenja tako i u informalnoj, svakodnevnoj životnoj okolini. Kao obrazovna zadaća je profesionalno usmjeravanje usko vezano uz razvoj osobnosti mladih koji traže odgovor na pitanje koje bi zanimanje trebali odabrati i koji bi daljnji obrazovni put trebali slijediti. Velika ponuda mogućnosti studiranja i izobrazbe odluku o profesionalnome izboru ne čini baš jednostavnom. Tako sve važnije postaje mlade ljude već jako rano konfrontirati s potrebom donošenja odluke o profesionalnom izboru te im dati mogućnosti da otkriju svoje interese, sposobnosti i mogućnosti. Osim toga postoji cijeli niz dodatnih faktora koji su važni za uspjeh u profesionalnoj karijeri koje treba imati u vidu. Iz toga razloga se čini potrebnim pozabaviti se s teorijskom podlogom odluke o profesionalnom izboru.

TEORIJE I FAKTORI PROFESIONALNOG IZBORA

Već su se u 19. stoljeću psiholozi u SAD bavili značenjem profesionalnog izbora. U SAD su opisane, istraživane i etablirane prve teorije profesionalnog izbora. F. Parsons, osnivač profesionalnog savjetovanja prvi je razradio koncepcije profesionalnog izbora koje su kasnije utjecale na istraživanja profesionalnog izbora i na profesionalno savjetovanje. U drugoj polovici 20. stoljeća je tema profesionalnog izbora dobila na značaju u Europi. Ona je, kao i ranije, zainteresirala političare, pedagoge, psihologe i sociologe. Austrijski psiholog i pedagog K. H. Seifert dijeli razvoj istraživanja profesionalnog izbora na diferencijalno psihologijsku postavku, razvojno psihološke teorije, psihodinamične teorije, tipološku teoriju prema Hollandu, konceptijski model teorije odlučivanja i na sociološke i socioekonomske teorije (usp. Seifert i sur., 1977: 173-260). Sredinom 20. stoljeća je E. Ginzberg, sa svojim idejama o razvojno psihologijskoj postavci, bacio novo svjetlo na dotadašnje poglede. On je prvi promatrao profesionalni izbor kao razvojni proces (usp. Herzog i sur., 2006: 16).

Razvojno psihologijske teorije kao početnu stavku uzimaju spoznaju o višefaznom razvoju pojedinca, u čijem se tijeku u svakoj pojedinoj fazi vrši izbor zanimanja, tako da je krajnji izbor rezultat procesa sastavljenog od niza međusobno povezanih sekvenci. Ove teorije profesionalni izbor ne promatraju kao jednokratnu odluku već on ovisi o tekućim razvojnim procesima. "Cilj pripreme za profesionalnu odluku je postati zreo za

profesionalnu odluku" (Zihlmann, 2003: 1). Najveće dosege u razvojno psihologijskoj teoriji profesionalnog izbora postigli su E. Ginzberg i D. E. Super. Superova teorija je neupitno jedna od obuhvatnijih općih psihologijskih koncepcija profesionalnog izbora. Prema Superu je profesionalno usmjeravanje pomoć pojedincu da razvije i prihvati integriranu i adekvatnu sliku o sebi i svoju ulogu u svijetu rada. Profesionalna odluka je sinteza čimbenika profesionalnog izbora.

Psihodinamične ili strukturalističke teorije prilaze izboru zanimanja sa stajališta dinamičke strukture ličnosti. Stoga one naglašavaju cjelovitu ličnost, koja funkcionira zahvaljujući određenim elementima strukture. Postoji više teorija te grupacije koje se međusobno razlikuju po pridavanju značenja određenim elementima strukture ličnosti. Pobornici **psihoanalitičke teorije profesionalne orijentacije** u svom objašnjenju izbora zanimanja koriste teorijski i metodološki inventar psihoanalitičke teorije ličnosti. Pri izboru zanimanja ključna je sublimacija budući da se sam izbor zanimanja i karijere vrši u skladu sa dinamičnim odnosom načela zadovoljstva i realnosti. Teorija Johna Hollanda spada u **tipološke teorije** jer se oslanja na spoznaje o tipovima ličnosti, a izbor zanimanja je izraz ličnosti (slaganje između ličnosti pojedinca i sredine uvjetuje uspješan izbor zanimanja). Prema Hollandu postoji šest tipova ličnosti (realistični, istraživački, umjetnički, socijalni, poslovni, konvencionalni). Tipovi sredina određuju se prema zastupljenosti osoblja koje radi u njima. Najmanje je čistih tipova ljudi i sredina, a najviše miješanih.

Predstavnici **teorije orijentirane na osobnost** su gledišta da se najbolji mogući individualni profesionalni izbor postiže ispravnom klasifikacijom struktura osobnosti i struktura zahtjeva profesije. Iz toga su razloga u središtu istraživanja obilježja osobnosti i individualne dispozicije osobe koja donosi odluku o profesionalnom izboru (usp. Schedler i Willenpart, 1982). Pri tome razne teorije u prvi plan odluke o profesionalnom izboru stavljaju različite dimenzije utjecaja, tu npr. također npr. i teorija samokoncepta.

Motivacijsko-psihologijske teorije u središte svojega rada stavljaju motivaciju osobe koja donosi profesionalnu odluku. Težište motivacijsko-psihologijskih teorija je u otkrivanju faktora koji određuju motivaciju za profesionalni izbor te način promjene te motivacije. Glavni zastupnici ove teorije su Jaide i Küng. **Procesne motivacijske teorije** se bave ulogom pojedinih motiva u procesu donošenja odluka. Razlikuju preferencije nekog cilja od odluke o akciji. Pripadnica ovih teorija je i Porter-Lowlerova teorija, prema kojoj se čovjekova motivacija da izvrši neku akciju nalazi pod utjecajem njegovih očekivanja može li tu akciju izvesti, očekivanja u svezi s ishodom te akcije i poželjnosti tih ishoda.

Za razliku od psihologijskih teorija profesionalnog izbora **sociologijske i socioekonomske teorije** naglašavaju ovisnost profesionalnog izbora i profesionalnog ponašanja te faktora okoline i konteksta. Pri profesionalnom izboru i potrazi posla, prema ovim teorijama, od važnosti su kako ekonomske determinante (npr. struktura i stanje gospodarstva, struktura poslova, stanje na tržištu rada itd.) tako i društveno kulturne i društveno psihološke determinante (klasna pripadnost, obitelj i škola, vršnjaci itd) na koje pojedinac većinom jedva da ima utjecaja. Kroz ovu se postavku profesionalni izbor više ne promatra isključivo iz psihologijske perspektive.

Predstavnici **sustavnoteorijskih teorija** profesionalni izbor ne promatraju kao pojedinačan događaj već kao proces. "Od središnjeg je značenja pritom dinamična uzajamna igra i kontinuirana interakcija između unutarnjih koncepata, planova, predodžbi, uopće anticipacija i vanjskih utisaka (informacije, podatci) u pogledu na (društvenoindividualni

cilj profesionalnog izbora" (Seifert i sur., 1977: 223). Opsežnije sustavnoteorijske modele su dosada razvili samo neki autori, a najvažniji predstavnik ove postavke je Ries.

Teorije donošenja odluka se u temelju bave procesom donošenja profesionalnih odluka. Predstavljaju se razne faze koju osoba u ovome procesu prolazi sve do pronalaska posla ili radnog mjesta. U ovome se modelu manja pozornost posvećuje individualnim i posebno biografskim faktorima. Glavni predstavnici su Steffens i Zihlmann.

Opisane teorije profesionalnog izbora su taj izbor pokušavale objasniti s određene točke gledišta. Dijelom vrlo različite, no sve polaze od pojedinca koji u određenom vremenu donosi profesionalni izbor. Profesionalni izbor razne teorije također različito opisuju, no sve ističu orijentaciju na profesionalnu karijeru. Iako u literaturi postoji izvjestan konsenzus o tome da se o profesionalnom izboru može razmišljati samo kao o odnosu aktivnog individuumu prema propisima raznih institucija, prema Neuenschwanderu (2008), nedostaju moderne koncepcije procesa profesionalnog izbora koje uzimaju u obzir dinamiku i s njom povezana opterećenja za mlade te koje su ujedno empirijski dokazane.

Teorije također stavljaju različita težišta u odnosu na faktore koji su pritom utjecali. U procesu profesionalnog izbora se ne radi samo o "racionalnom procesu izbora i odlučivanja na temelju postojećeg znanja" (Wensierski, 2005: 22). Postoji velik broj determinanti koje utječu na profesionalni izbor mladih (usp. Seifert i sur., 1977; Schedler i Willenpart, 1982; Neuenschwander, 2008). Faktore koji utječu na profesionalni izbor ovdje ćemo podijeliti na vanjske i unutrašnje faktore.

Pod **vanjskim faktorima** profesionalnog izbora se razumiju one determinante koje su iz društvenog odnosno vanjskog gledišta relevantne za odluku o profesionalnom izboru. Odluka pritom ovisi o različitim životnim područjima kao što su obitelj, škola i prijatelji, nacionalna i klasna pripadnost, obiteljska tradicija, ali i o aktualnom stanju gospodarstva i mogućnostima izobrazbe. Roditelji igraju važnu ulogu kod profesionalnog izbora mladih jer na mlade uvelike utječe njihov odgoj i njime posredovane spremnosti, vrijednosne orijentacije i obrasci ponašanja. Međutim kod odluke o profesionalnom izboru također veliku ulogu igraju pripadnost društvenoj klasi i obiteljska situacija. Pritom se ne smiju zanemariti grupe vršnjaka i slobodnovremenske aktivnosti mladih kao ni uloga medija koji imaju jednako važan utjecaj na profesionalni izbor. Škola, koja se također ubraja u vanjske faktore, zajedno s obitelji predstavlja jednu vrstu "poveznika" svijeta rada i profesije. Ako se u školi profesionalni izbor i izbor izobrazbe promatra kao razvojni proces, a ne kao spontana odluka, škola bi mogla biti od velike pomoći kod donošenja odluke o profesionalnom izboru. Ako potrebne informacije i kompetencije nastavnika nisu zastupljene uloga škole se približava ulozi obitelji koja ima utjecaj na odluku o profesionalnom izboru, ali je nedovoljno kompetentna i od pomoći.

Kao **unutrašnji faktori** profesionalnog izbora označavaju se one determinante koje kao temelj imaju individualne (interne) kriterije odlučivanja za selekciju alternativa profesionalnog izbora. Tu pripadaju psihičke pretpostavke (spol, dob), ali i sposobnost (školski uspjeh), sklonosti u smislu interesa pojedinca i drugi faktori kao što su sposobnost donošenja odluka i odgovornost. Dvije su grupe faktora, naravno, u međuovisnosti.

SUSTAV OBRAZOVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Odlučujući dio profesionalnog razvoja pojedinca odvija se u sustavu obrazovanja. Sustav obrazovanja u Republici Hrvatskoj sastoji se od: predškolskog odgoja, osnovnog obrazovanja, srednjeg obrazovanja i visoke naobrazbe. Iako je profesionalni razvoj proces, postoje ključni trenutci u kojima se donose važne odluke o profesionalnom razvoju. To je najčešće na kraju osnovne škole kada se bira vrsta srednje škole, te na kraju srednje škole kada se bira nastavak školovanja ili tržište rada. U ovom radu bavit ćemo se odlukama nakon srednje škole te nekim karakteristikama učenika ovisno o vrsti srednje škole koju pohađaju. Srednje škole u Republici Hrvatskoj, ovisno o vrsti nastavnog plana i programa koji provode, dijelimo na gimnazije, strukovne škole i umjetničke škole (NN 87/2008).

Gimnazije (opće ili specijalizirane) su srednje škole u kojima se izvodi nastavni plan i program u najmanje četverogodišnjem trajanju, čijim završavanjem učenik stječe srednju školsku spremu. Gimnazije kao općeobrazovne škole su prijelazni stupanj k profesionalnom osposobljavanju u višim i visokim školama te fakultetima, tj. one ne osposobljavaju učenike za neko posebno zanimanje, već ih uglavnom usmjeravaju na daljnje školovanje.

Strukovne škole su tehničke, industrijske, obrtničke i druge, što se određuje prema vrsti nastavnog plana i programa o kojem ovisi i njihovo trajanje (NN 87/2008).

Opća je značajka tehničkih i srodnih škola dobro opće obrazovanje, temeljito znanje o prirodnim pojavama i zakonima, upotrebljivo matematičko i informatičko znanje te osposobljenost za obavljanje zadaće određene zahtjevom utvrđenog zanimanja. Traju četiri ili pet godina. Nakon završetka školovanja i položene državne mature učenici imaju mogućnost nastaviti školovanje na strukovno srodnim, a i drugim visokim učilištima. Školovanjem u industrijskoj škola učenik će steći znanja, vještine i navike kojima će se moći svrstati u rad bez dugoga razdoblja uvođenja u posao. Traju tri godine. Nakon njihovog završetka moguć je nastavak školovanja na nekim veleučilištima. Školovanje u obrtničkim zanimanjima ostvaruje se po jedinstvenom modelu obrazovanja kojeg karakterizira sklopljeni Ugovor o naukovanju između učenika (njegovog roditelja/ skrbnika) i licenciranog obrta ili trgovačkog društva, te visoki udio praktične nastave (do 900 sati godišnje). Traju tri do tri i pol godine. Nakon njihovog završetka moguć je nastavak školovanja na nekim veleučilištima.

Umjetničke škole (glazbene, plesne, likovne i druge, što se određuje prema vrsti nastavnog plana i programa) su škole u kojima se izvodi nastavni plan i program u najmanje četverogodišnjem trajanju čijim završavanjem učenik stječe srednju stručnu spremu. Postupci za upise u umjetničke škole, uz školske ocjene sadrže i provjeru sposobnosti, odnosno darovitosti učenika za određenu umjetničku profesiju.

METODOLOGIJA RADA

Ističući izazove i promjene s kojima su mladi danas suočeni u procesu njihovog profesionalnog razvoja, cilj rada je ukazati na potrebu tematiziranja, istraživanja i u konačnici provođenja profesionalnog usmjeravanja u školama te važnost i ulogu svih čimbenika koji na taj proces izravno ili neizravno utječu.

U radu će se koristiti podaci iz Ankete o profesionalnim namjerama učenika završnog razreda srednje škole koju provodi Hrvatski zavod za zapošljavanje. Anketa se provodi početkom školske godine na učenicima završnih razreda trogodišnjih i četverogodišnjih škola u odabranim županijama. Anketa se sastoji od dva dijela. U prvom dijelu učenici odgovaraju na pitanja o općim podacima (ime, prezime, adresa, škola, zanimanje), školskom uspjehu, zadovoljstvu školom te profesionalnim namjerama. U drugom dijelu razrednici daju informacije o interesima i sklonostima učenika za pojedina nastavna područja, eventualnim teškoćama u učenju i/ili ponašanju učenika te socijalno-ekonomskom statusu učenika.

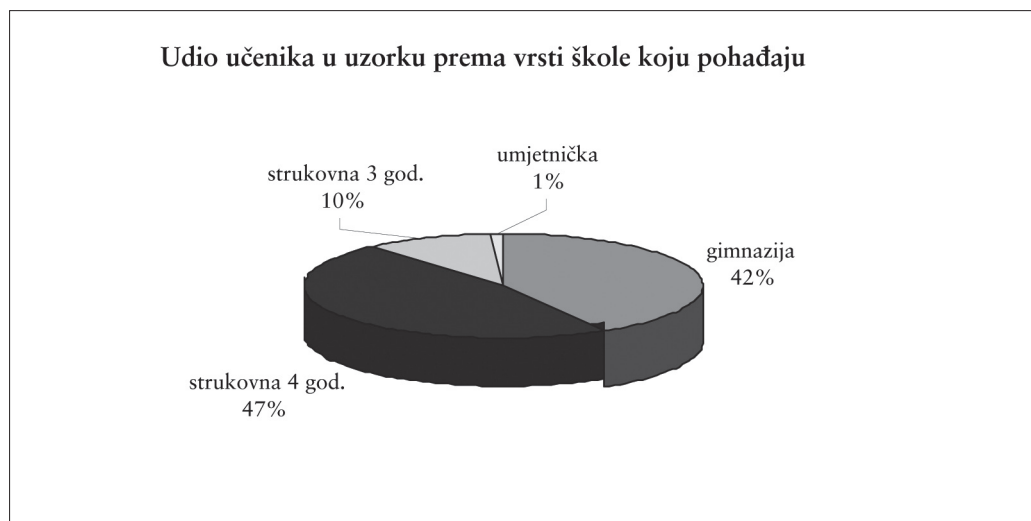
Ispitanici: učenici završnih razreda srednjih škola Republike Hrvatske, školske godine 2009./2010. N = 8.346 učenika. Anketom je obuhvaćen nešto veći broj ženskih ispitanika 56%.

Zadaci su uključivali:

- utvrđivanje strukture učenika prema spolu, uspjehu, stručnoj spremi i zaposlenosti roditelja u odnosu na vrstu srednje škole koju pohađaju
- utvrđivanje korištenje usluga i zadovoljstvo uslugom profesionalnog usmjeravanja pri odabiru srednje škole
- ispitivanje namjera učenika nakon završene srednje škole
- utvrđivanje potrebe za pomoći stručnjaka za profesionalno usmjeravanje na kraju srednje škole.

Prilikom obrade i analize prikupljenih podataka korišteni su osnovni pokazatelji deskriptivne statistike (frekvencije, postotci) te inferencijalna statistika (hi-kvadrat).

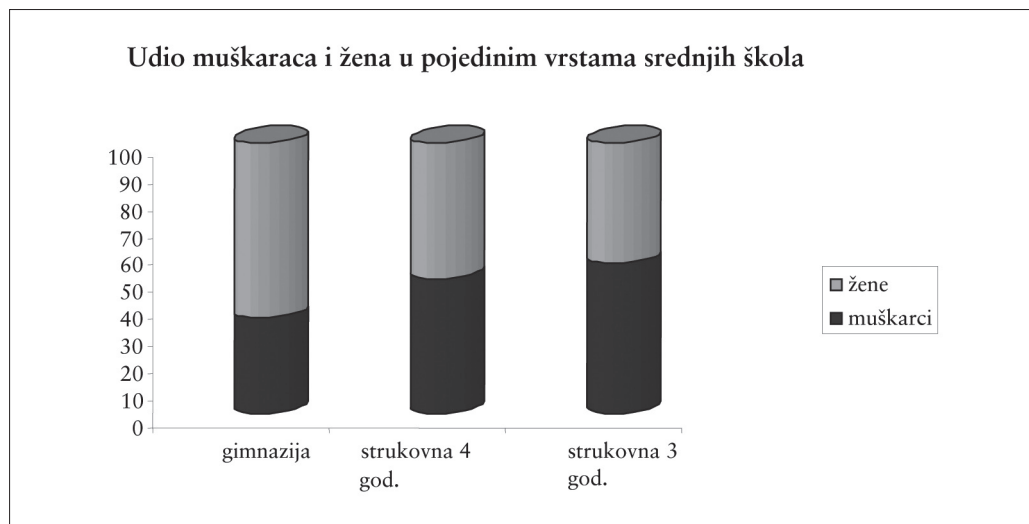
REZULTATI I RASPRAVA

Slika 1: Udio učenika u uzorku prema vrsti škole koju pohađaju

SPOL I PROFESIONALNI IZBOR

Prema vrsti škole koju pohađaju distribucija prema spolu je sljedeća:

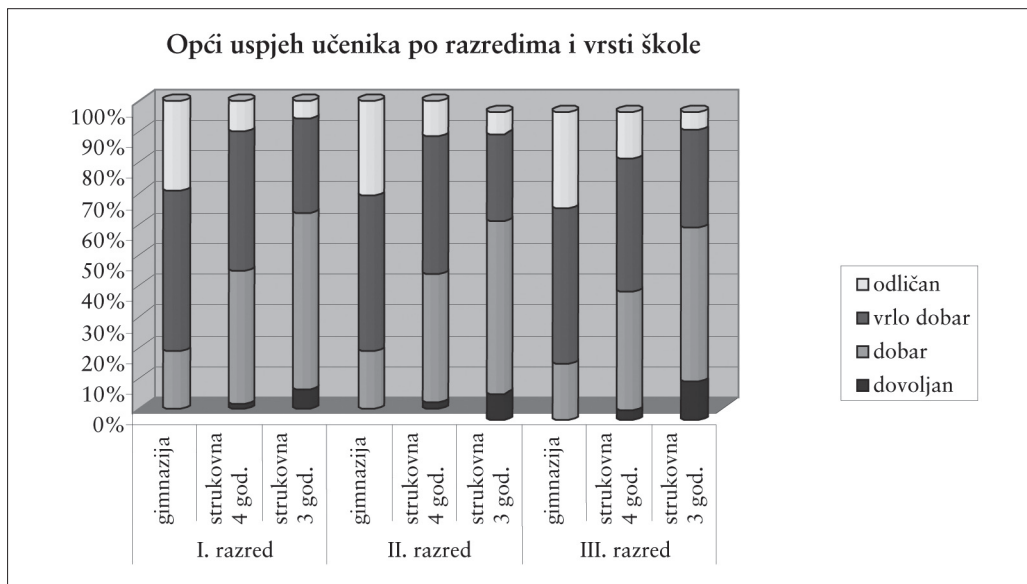

Slika 2: Udio muškaraca i žena u pojedinim vrstama srednjih škola

U gimnazijama je značajno više žena nego muškaraca ($X^2 = 153,5$, $p < 0,01$), u strukovnim četverogodišnjim školama razlika prema spolu nije značajna ($X^2 = 0,005$, $p > 0,05$), podjednak je broj muškaraca i žena, dok je kod strukovnih trogodišnjih škola nešto veći broj muškaraca nego žena ($X^2 = 5,19$, $p < 0,05$).

Djevojke i žene su profitirale od ekspanzije obrazovanja potaknute diskusijom o reformi obrazovanja 1960-ih godina – npr. sve veća zastupljenost u visokom obrazovanju – i nastavljaju tim trendom (Schlögl i Wieser, 2002). Iz studija o životnim stilovima i planovima djevojaka poznati su složenost i proturječja profesionalnog orijentiranja u kontekstu planiranja života (Geissler i Oechsle, 1996; Keddi i sur. 1999; prema: Schlögl i Wieser, 2002). Iako su djevojke bolje od mladića po stupnju obrazovanja one tu prednost mogu samo djelomično zadržati u fazama izobrazbe i zapošljavanja tako da još uvijek postoje velike razlike među spolovima kod izbora zanimanja i studija kao i pri zapošljavanju i mogućnostima profesionalnog usavršavanja" (usp. Nissen i sur., 2003; prema: Oechsle i Knauf, 2007). Iako je povezanost profesionalnog izbora i privatnih životnih planova veća kod djevojaka nego mladića, pitanja načina življenja i životnih planova kod oba spola igraju sve veću ulogu.

USPJEH UČENIKA PREMA VRSTI SREDNJE ŠKOLE

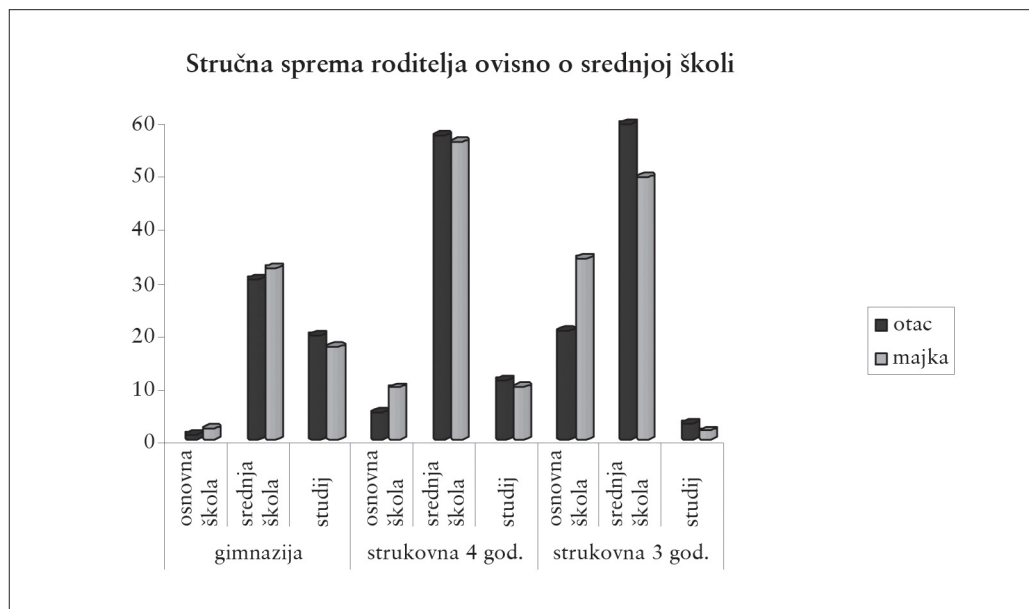
Slika 3: Uspjeh učenika prema vrstama škole i razredima

Očekivano najbolji uspjeh postižu učenici gimnazija, dok je uspjeh najlošiji kod učenika strukovnih trogodišnjih škola. Prosječna ocjena kod gimnazijalaca se kreće od 4,10 u prvom razredu, 4,12 u drugom do 4,13 u trećem razredu srednje škole. Kod strukovnih četverogodišnjih škola prosječna ocjena u prvom razredu iznosi 3,63, u drugom 3,65 i u trećem 3,69. Kod strukovnih trogodišnjih škola prosječna ocjena u prvom razredu iznosi 3,36, u drugom 3,34 i u trećem 3,29.

Primjetno je da kod gimnazija i strukovnih četverogodišnjih škola prosječne ocjene rastu iz razreda u razred, dok kod strukovnih trogodišnjih prosječna ocjena pada. Razlog tome je mogućnost nastavka školovanja nakon srednje škole, naime nakon trogodišnjih strukovnih škola je mala mogućnost nastavka školovanja stoga učenicima (a možda ni profesorima) nije ni stalo do uspjeha i ocjena. Ipak, u svojim profesionalnim namjerama učenici trogodišnjih strukovnih škola u 14% slučajeva izjavljuju da namjeravaju nastaviti školovanje.

OBRAZOVNA POSTIGNUĆA I SOCIOEKONOMSKI STATUS

Kod svih grupa ispitanika majke su lošije obrazovane od očeva. Roditelji učenika koji pohađaju gimnazije su najbolje obrazovani - najveći je udio roditelja sa završenim stručnim ili sveučilišnim studijem (19,65% očeva i 17,46% majki), a najmanji s nezavršenom ili završenom osnovnom školom (1,00% očeva i 2,76% majki). Kod učenika koji pohađaju strukovne četverogodišnje škole najveći udio roditelja ima završenu srednju školu (57,27% očeva i 56,09% majki), dok je kod učenika koji pohađaju strukovne trogodišnje škole najveći udio roditelja s nižim kvalifikacijama - 20,49% očeva i 34,19% majki ima osnovnu školu, dok svega 3,04% očeva i 1,64% majki ima završen stručni ili sveučilišni studij.

Slika 4: Stručna sprema roditelja ovisno o srednjoj školi

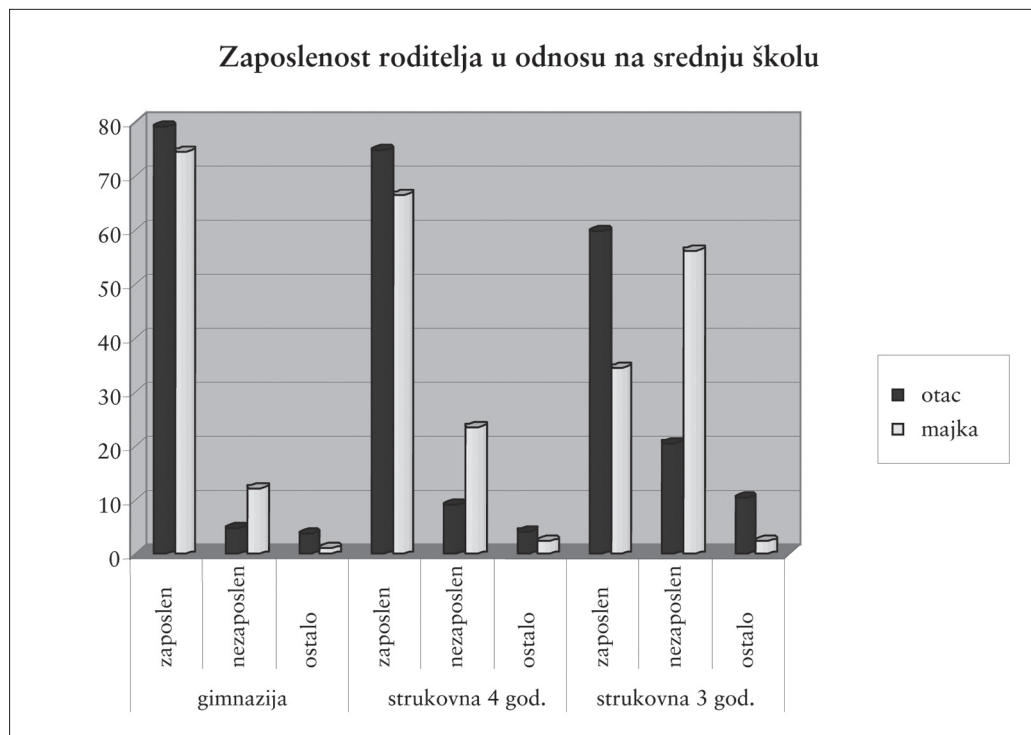
Ovi rezultati govore u prilog tome da su obrazovna postignuća roditelja i obrazovna postignuća djece povezana, što je potvrđeno u nizu istraživanja u različitim nacionalnim kontekstima (Behrman, 1997; Haveman i Wolfe, 1995; Hertz i sur., 2007; prema Burušić, 2010; Tilmann i sur., 2001)¹.

Kako je već u PISA 2003 i 2006 ustanovljeno (usp. Breit i Schreiner, 2007) postoji povezanost između najviše završene škole roditelja i izbora škole. Osim toga prema Bacheru (2003) tu se pojavljuju još i primanja, status, migracijska pozadina roditelja, broj članova obitelji, broj braće i sestara, oblik kućanstva, zaposlenost majke i spol djeteta kao važni faktori za donošenje daljnjih zaključaka o daljnjem obrazovnom putu.

Najveći broj zaposlenih roditelja imaju učenici koji pohađaju gimnazije 79,21% očeva i 74,72% majki, dok najveći udio nezaposlenih roditelja imaju učenici koji pohađaju strukovne trogodišnje škole, 20,61% očeva i 56,32% majki. Zaposlenost roditelja indirektno pokazuje socioekonomski status obitelji. Ovaj nalaz je u skladu s rezultatima metaanaliza koje su pokazale postojan odnos između socioekonomskog statusa i obrazovnih postignuća (White

¹ Kako bi objasnili utjecaj postignuća roditelja na postignuća djece autori koji se bave ovom problematikom kreću se u nekoliko teorijskih okvira. Jedna grupa autora smatra da se radi o "kapitalu", tj. obrazovna postignuća jedne generacije su svojevrsan kapital za sljedeću generaciju (Haveman i Wolf, 1995; Parcel i Dufur, 2001). Drugi upotrebljavaju sintagmu "roditeljska ulaganja" i smatraju da roditelji ulažu vrijeme, energiju i materijalna sredstva kako bi njihovoj djeci bilo bolje, a obrazovaniji roditelji ulažu više

između ostalog i zbog toga jer su se na vlastitom primjeru uvjerali kakve pogodnosti može donijeti više obrazovanje (Geary, 2005; Yamauchi, 2009; Brown i sur., 2009). Treća grupa autora koristi pojam "transmisija" i smatraju da je obrazovna razina jedne generacije transmisija generacije koja joj prethodi po načelu što je veća obrazovna razina roditelja to će i djeca imati izraženiju mogućnost postizanja većih obrazovnih rezultata (Black i sur., 2003; Otreopoulos i sur., 2006; Lochner, 2008; Bingley i sur., 2009).

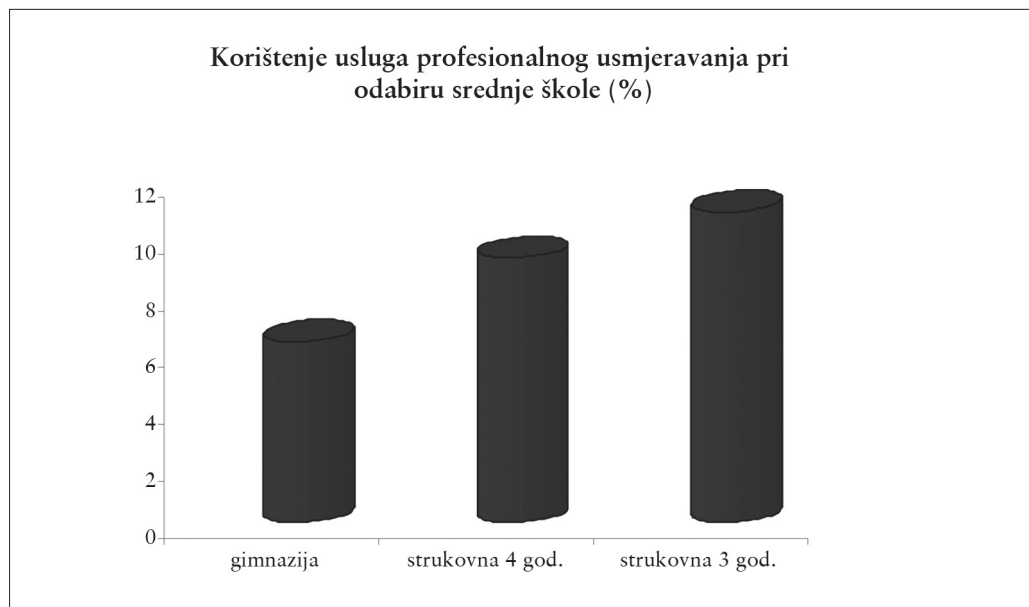

Slika 5: Zaposlenost roditelja u odnosu na vrstu srednje škole

1982; Sirin 2005). U ovome kontekstu potrebno je ukazati na problem nejednakosti šansi u obrazovanju koji (ponovno) postaje jedan od akutnijih problema današnjice. Polazište aktualnog obrazovno-sociologijskog istraživanja nejednakosti bila je kriza obrazovanja u 1960-im godinama. Od početka 1990-ih godina ponovno se budi interes za nejednakosti u obrazovanju (npr. Becker, 1999; Blossfeld, 1993; Ditton, 1992; Erikson i Jonsson, 1996, Hansen i Rolff, 1990, Meulemann, 1992; prema Schlogl i Lachmayr, 2004).

Sve teorije o nejednakosti u obrazovanju istražuju situaciju odlučivanja u obitelji na prijelazima obrazovnog sustava. Becker (2002: 5) razlikuje dva područja nejednakosti u obrazovanju: (1) socijalno uvjetovana nejednakost pri početku obrazovne karijere te (2) podrijetlom uvjetovana nejednakost u obrazovanju, pri kojemu je za obrazovni uspjeh presudan socijalni kontekst obitelji, a ne motivacija i sposobnost neovisna o socijalnom podrijetlu. On težište stavlja na utjecaj klasnog položaja na obrazovnu namjeru roditelja. Klasni položaj je uvelike bitan za roditeljsku procjenu obrazovne koristi, očuvanja statusa, očekivanog gubitka statusa, očekivanog uspjeha i očekivanih troškova obrazovanja djece. Različiti materijalni resursi roditelja su također od velike važnosti za obrazovni uspjeh djece. Direktni učinci proizlaze iz toga što roditelji s različitom visinom materijalnih resursa mogu postići različito jaku potporu u obrazovanju djeteta (instrukcije, izvanastavne i izvanškolske aktivnosti djece...).

Učinci na izbor škole postoje u tome što obrazovna pozadina i zanimanje roditelja jako utječu na obrazovnu odluku. Obrazovna pozadina ima najveću ulogu budući da ona

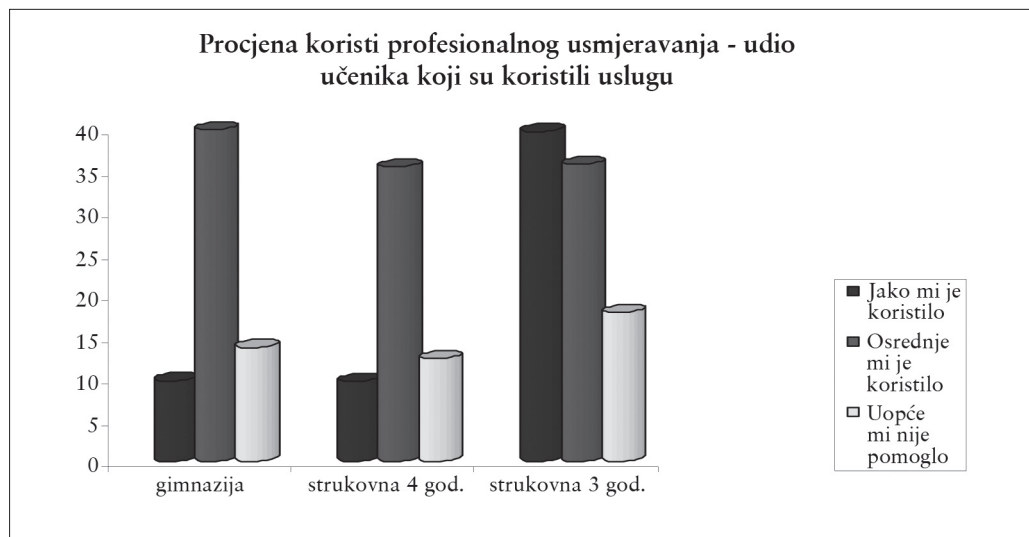
Slika 6: Korištenje usluga profesionalnog usmjeravanja prilikom odabira srednje škole

i direktno i indirektno djeluje na djetetovu participaciju u obrazovanju: obitelji s nižim obrazovnim statusom roditelja biraju jasno drugačije obrazovne puteve u obrazovnom sustavu, nego one iz socijalno ekonomski boljeg okruženja. Na ove navedene "predrasude" se pokušava jasno djelovati profesionalnim usmjeravanjem i savjetovanjem u školama.

PROFESIONALNO USMJERAVANJE PRI ODABIRU SREDNJE ŠKOLE

Usluge profesionalnog usmjeravanja pri odabiru srednje škole su u najvećem postotku koristili učenici koji su upisali strukovne trogodišnje škole, a najmanje učenici koji su upisali gimnazije. Kod učenika trogodišnjih strukovnih škola roditelji imaju najniže obrazovanje i u najvećem broju slučajeva su nezaposleni tako da je i za očekivati da mogu dobiti najmanje pomoći od roditelja, te stoga trebaju više pomoći izvana.

Pri odabiru srednje škole roditelji su djeci najvažniji savjetnici. Herzog i suradnici (2004) su u istraživačkom projektu Familie-Schule-Beruf (obitelj-škola-posao), koji se provodio na Jacobs Center for Productive Youth Development na Sveučilištu Zürichu, ukazali na to da obiteljsko okruženje u kojemu djeca doživljavaju mnogo autonomije, povjerenja i poticajnu okolinu, ali s visokim očekivanjima, ima pozitivan utjecaj na proces profesionalnog izbora. Također se ističe aktivna uloga majke koja je djeci uzor, ali i koja je bolje informirana o tržištu rada. Kada se radi o odluci strukovna škola - gimnazija aspiracije roditelja su u prosjeku važnije nego ocjene. Pri izboru zanimanja ili studija mladih također se velika važnost pridaje ulozi roditelja jer oni ispunjavaju dvostruku ulogu: "S jedne strane oni svojim očekivanjima ili konkretnim savjetima direktno utječu na izbor,

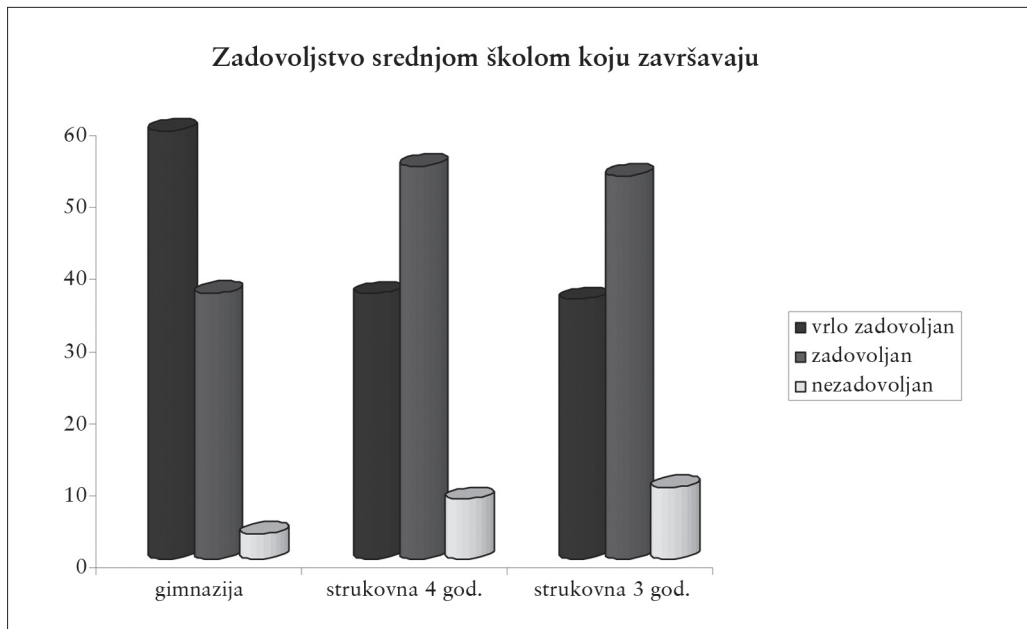
Slika 7: Procjena koristi profesionalnog usmjeravanja

dok s druge strane oni indirektno, svojim poslovnim okupacijama djeluju kao pozitivan ili negativan uzor u procesu profesionalnog izbora" (Schober, 1997: 113).

Najveći broj učenika koji su koristili uslugu profesionalnog usmjeravanja smatra da im je profesionalno usmjeravanje pomoglo pri donošenju odluke o upisu u srednju školu, gimnazijalci 49,43%, učenici strukovnih četverogodišnjih škola 44,92% te učenici strukovnih trogodišnjih škola 75,25%. Učenici strukovnih trogodišnjih škola se u najvećem broju slučajeva izjašnjavaju da im korištenje usluge profesionalnog usmjeravanja pri donošenju odluke o upisu u srednju školu uopće nije pomoglo, njih 17,82% (gimnazijalci 13,64%, učenici strukovnih četverogodišnjih škola 12,29%).

Rezultati opsežne studije koju su 2004. godine provele OECD i Europska komisija o nacionalnim politikama u području profesionalnog savjetovanja u ukupno preko 30 zemalja pokazuju da se u svim europskim zemljama mogu naći inicijative i aktivnosti za poboljšanje ponuda i mjera profesionalnog usmjeravanja u školi. Općenito se mogu identificirati 4 kurikularna modela profesionalnog usmjeravanja, pri čemu se modeli u različitom opsegu primjenjuju paralelno i povezani (Cedefop, 2004):

- 1) Provođenje nastave profesionalnog usmjeravanja odnosno predmeta priprema za posao unutar kurikuluma (npr. Finska, Grčka, Austrija, Rumunjska, Španjolska, Češka i Cipar).
- 2) Profesionalna orijentacija implementirana u šire postavljenu kombinaciju predmeta, najčešće su to sociologija, odgoj osobnosti i socijalni odgoj itd. (npr. Litva, Malta, Poljska i Mađarska).
- 3) Dodjeljivanje elemenata profesionalne orijentacije u nekoliko ili sve predmete kurikuluma (Danska i Grčka).

Slika 8: Zadovoljstvo izborom srednje škole

- 4) Profesionalno usmjeravanje putem posebnih ponuda kao što su seminari i radionice koji zahvaćaju učenike iste dobi ili su tematski koncipirani (Francuska, Malta i Poljska).

Naglašavanje profesionalnog usmjeravanja u srednjoj školi ne ovisi samo o situaciji tržišta rada već i o visini sudjelovanja u višem i visokom obrazovanju koje se u europskim zemljama proteže od najmanje 30% (Austrija, Češka) do preko 70% (Finska), dok je prosjek OECD-a skoro 50%. Tu je studijsko usmjeravanje bitan element profesionalnog usmjeravanja koji se obzirom na razvoj europskog visokog školstva također internacionalno sve više provodi.

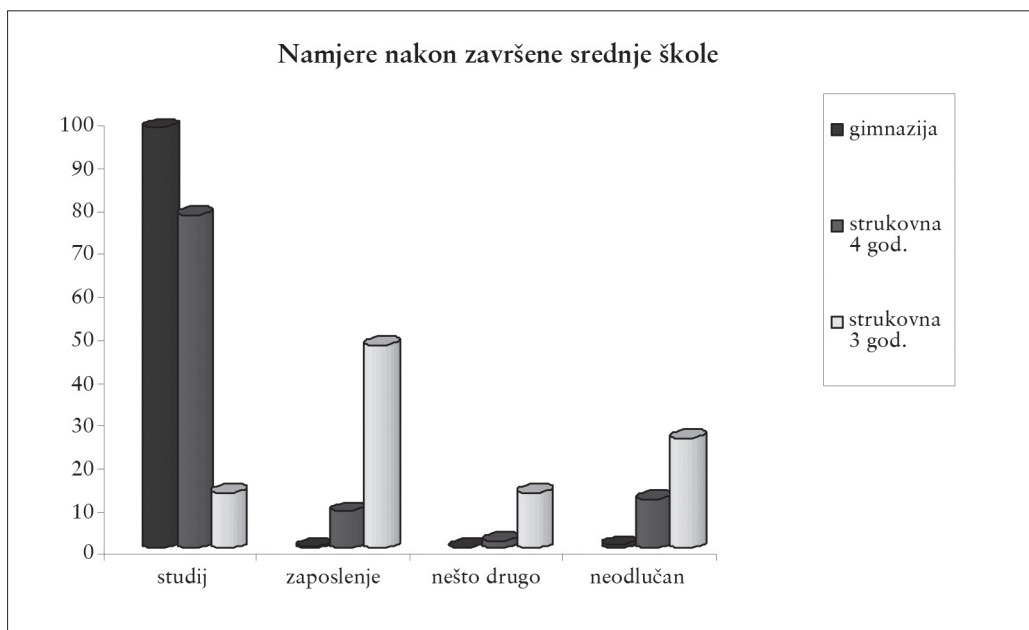
U Hrvatskoj je profesionalno usmjeravanje u nadležnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, a ne škole (NN 80/08). Prema izjavama učenika u Anketi jako je maleni broj učenika srednjih škola obuhvaćen postupcima profesionalnog usmjeravanja – svega 8% učenika!

Učenici su u velikoj mjeri zadovoljni srednjom školom koju završavaju, najzadovoljniji su učenici gimnazija (96,36%), zatim učenici strukovnih četverogodišnjih škola (91,40%) te učenici strukovnih trogodišnjih škola (89,23%). Među onima koji nisu zadovoljni srednjom školom koju završavaju najveći je udio učenika trogodišnjih strukovnih škola (9,95%), zatim četverogodišnjih strukovnih škola (8,35%), a najmanje je učenika gimnazija (3,50%). Ovi rezultati govore u prilog važnosti profesionalnog usmjeravanja već u osnovnoj školi.

PROFESIONALNE NAMJERE I POTREBA ZA POMOĆI PRI DONOŠENJU ODLUKE NAKON SREDNJE ŠKOLE

Najveći broj učenika ima namjeru studirati (81%) i to sveučilišne studije (95%). Od učenika koji namjeravaju studirati najveći broj njih planira upisati neki studij u okviru društveno humanističkog područja (44,19%), najveći interes je za ekonomiju, odgojne znanosti, pravo i psihologiju. Slijedi tehničko područje s 24% zainteresiranih, najveći interes je za elektrotehniku, građevinarstvo, računarstvo te arhitekturu i urbanizam. Iduće je biomedicinsko područje s 15% zainteresiranih i to najveći broj za studij medicine. Slijede prirodoslovno područje (4,39%), biotehničko područje (3,01%) te umjetničko područje (2,23%). Stručne studije namjerava upisati 4,88% učenika.

Učenici gimnazija u najvećem broju slučajeva se odlučuju za studij (98,12%), što je i za očekivati jer uloga gimnazije i jest priprema za daljnje školovanje. Od učenika četverogodišnjih strukovnih škola njih 77,72% planira studirati tek 8,7% planira se zaposliti dok je 11,42% još uvijek neodlučno, odnosno nisu sigurni što dalje. Nameće se pitanje svrhe četverogodišnjih strukovnih škola: je li njihova primarna svrha priprema za tržište rada, priprema za daljnje obrazovanje ili ...? Zbog čega je relativno velik broj učenika koji nisu sigurni što dalje? Je li to zbog toga što se ne osjećaju spremnima ni za tržište rada ni za nastavak obrazovanja ili ...? Sva ova pitanja zahtijevaju daljnja istraživanja i analize.

Slika 9: Namjere učenika nakon završene srednje škole

Učenici trogodišnjih strukovnih škola se u najvećoj mjeri imaju namjeru zaposliti nakon završetka srednje škole (47,42%), njih 13% namjerava studirati, isto toliko namjerava "nešto drugo", znači niti studirati niti se zaposliti, dok ih je 25,64% neodlučnih. Primarna uloga trogodišnjih strukovnih škola je priprema za tržište rada, a manje od polovice učenika nakon završetka škole se planira zaposliti. Možemo se zapitati je li to zbog toga što se ne osjećaju kompetentni za tržište rada ili su jednostavno još nezreli ili ...? Među ovom grupacijom je i najveći broj neodlučnih i onih koji namjeravaju "nešto drugo" što isto može ukazivati na njihovu nezrelost i možda prerani izlazak iz obrazovnog sustava. Relativno visok broj njih ima namjeru studirati iako su im mogućnosti upisa na studije vrlo sužene, mogu se upisati samo na neka veleučilišta i visoke škole. Evidentno je da učenicima manjka informacija o obrazovnim mogućnostima.

Prema studiji AMS-a (2002) "AHS-MaturantInnen im Prozess der beruflichen Orientierung" samo 43,9% maturanata je donijelo odluku o svom daljnjem obrazovnom i profesionalnom putu. Osim promjena na tržištu rada (nepreglednost i nesigurnost zanimanja, nove kvalifikacije...) sve se više mijenjaju i obrasci življenja. Promatramo eroziju standardiziranih profesionalnih karijera i tradicionalnih obrazaca življenja što se posebno tiče prelaska u odraslo doba (usp. Hurrelmann, 2003). Mnogi su mladi opterećeni ovim zahtjevima i pokušavaju dobiti na vremenu za sve složenije procese odlučivanja – primjerice u obliku moratorija između mature i studija ili izobrazbe (Oechsle i Knauf, 2007). Odluka o studiranju je u međuvremenu postala "međurješenje" te tako mnogi maturanti odgađaju profesionalni izbor ili više puta mijenjaju studijska usmjerenja. Isenberg i Santos-Dodt (2000, 10: prema: Oechsle i Knauf, 2007) ukazuju i na to da su mladi, kada stoje pred odlukama o izoru studija i posla, "općenito još nedovoljno iskusni u samoopažanju, samorefleksiji i samodefiniranju". Stoga im je potrebna pomoć i potpora kod, kako na sebe, tako i na vanjske uvjete i mogućnosti, usmjerenog procesa eksploracije. Potrebna je prije svega strukturiranost, koordinacija i transparentnost ponuda i bolja kooperacija sudionika.

U našem je uzorku kod svih škola primjetan veliki broj neodlučnih učenika, onih koji uopće ne znaju što će nakon srednje škole, studirati, zaposliti se ili nešto treće, tako i onih koji žele studirati, ali ne znaju što. Ovaj rezultat bi mogao upućivati na nedostatnu profesionalnu orijentaciju te je vidljivo da je od velikog značenja integrirati proces profesionalnog usmjeravanja u školsku nastavu.

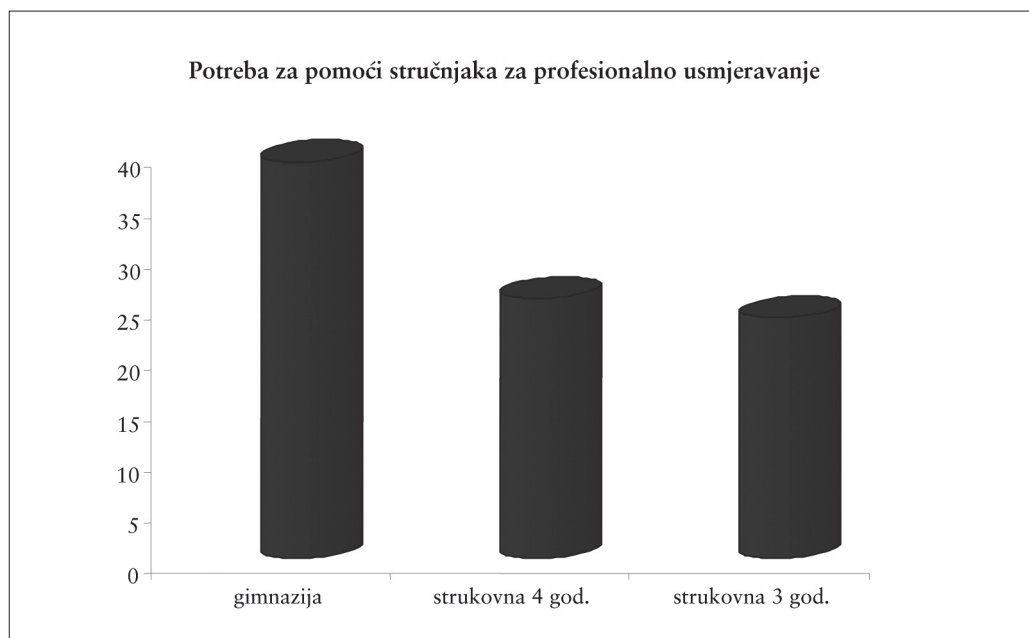
Ovdje je potrebno istaknuti kako su vrijednosne orijentacije prema poslu i svijetu rada danas također postale sve složenije. Već je u 70-im godinama prošlog stoljeća Seifert opisao promjenu tradicionalnog meritokratskog društva u konzumatorsko i društvo slobodnog vremena (usp. Seifert i sur., 1977: 3). Seifert ističe kako se radom zadovoljavaju individualne i socijalne potrebe. U usporednoj analizi motiva maturanata za profesionalni izbor bilježi se porast kako profesionalnih, prije svega materijalnih motiva (sigurnost posla, mogućnost zarade, viši socijalni status, financijska neovisnost), tako i postmaterijalnih, osobnih, na samoostvarenje usmjerenih motiva (isprobavanje vlastitih sposobnosti, ostvarivanje vlastitih ideja i predodžbi) (usp. Shell Jugendstudie, 2002).

Namjera	Strukovna četverogodišnja škola	Strukovna trogodišnja škola	Ukupno
namjeravam raditi posao za koji sam se školovao	2582 (64,94%)	618 (72,37%)	3200 (66.25%)
ne namjeravam raditi posao za koji sam se školovao	1006 (25,30%)	221 (25,88%)	1227 (25.40%)
bez odgovora	388 (9,76%)	15 (1,76%)	403 (8.34%)

Slika 10: Namjeravaš li raditi poslove zanimanja za koje si se školovao?
(pitanje za učenike strukovnih škola)

Od učenika koji završavaju trogodišnju strukovnu školu 72,37% njih ima namjeru raditi poslove zanimanja za koja su se školovali, dok kod učenika koji završavaju četverogodišnju strukovnu školu njih 64,94% ima namjeru raditi poslove zanimanja za koja su se školovali. Kod jedne i druge grupacije 25% učenika nema namjeru raditi poslove zanimanja za koja su se školovali. Indirektno možemo pretpostaviti da su to učenici koji su pogriješili u izboru škole.

Od ukupnog broja učenika njih 31% iskazuje potrebu za pomoći stručnjaka za profesionalno usmjeravanje. Iako učenici gimnazija u najvećem broju slučajeva iskazuju svoje namjere nakon završene srednje škole, istovremeno u najvećem postotku procjenjuju da im je potreban savjet stručnjaka za profesionalno usmjeravanje (39%). Od vrste pomoći koja im je potrebna najvećem broju njih trebaju informacije o studiju (64%), zatim savjetovanje uz provjeru sposobnosti i interesa psihologijskim testiranjem (52,52%)

Slika 11: Treba li ti pomoć stručnjaka za profesionalno usmjeravanje?

te informacije o mogućnostima zapošljavanja (43,11%). Učenici strukovnih škola u nešto manjem broju slučajeva procjenjuju da im je potreban savjet stručnjaka za profesionalno usmjeravanje (četverogodišnje strukovne škole 25,53%, trogodišnje strukovne škole 23,65%). Kod učenika četverogodišnjih strukovnih škola najveći broj njih ima potrebu za informacijama o studiju (86,5%), dok kod učenika trogodišnjih strukovnih škola najveći broj njih ima potrebu za informacijama o mogućnosti zapošljavanja (65,84%). I ovaj nalaz nam ukazuje na nedostatno profesionalno usmjeravanje tijekom školovanja jer učenici, ako i znaju svoje profesionalne namjere, očito nisu sasvim sigurni u sebe i svoje mogućnosti uspjeha i ostvarivanja svojih namjera. Evidentno je da im nedostaje informacija na svim razinama i o sustavu obrazovanja i o tržištu rada.

Razne teorije profesionalnog izbora naglašavaju da dobivanje informacija o svijetu rada kojega karakteriziraju sve brže i mnogostrukije promjene predstavlja veliki izazov. Na temelju stalnih promjena profesionalnih uloga i silne dinamike tržišta rada, proces svoje profesionalne orijentacije i profesionalnog izbora mladima se nameće kao vrlo kompleksan proces orijentiranja, oblikovanja i odlučivanja (Wensierski i sur., 2005). Mladi se, prema Wannack i sur. (2005) u potrazi za informacijama o određenim profesionalnim ili obrazovnim mogućnostima oslanjaju u prvom redu na svoje interese. Roditelji igraju važnu poticanju ulogu kod profesionalnog izbora, pogotovo u obliku razgovora dok su nastavnici mladima jedan od važnijih izvora informacija. Nastavnici jako dobro poznaju učenike i prate ih kroz duži period tako da dugoročno profesionalno usmjeravanje u školi nudi velike potencijale. Nebrojene mogućnosti usavršavanja i izobrazbe učenicima postaju sve nepreglednije. Od škole se zbog toga sve više zahtijeva da područje profesionalnog usmjeravanja napravi transparentnijim jer se potrebno pozadinsko znanje o mnoštvu mogućnosti izobrazbe i zapošljavanja teško može dobiti u obitelji.

ZAKLJUČAK

Dok su teorije profesionalnoga izbora dosada polazile od činjenice da se na kraju obveznog školovanja donosi izbor koji određuje cijeli život, sada u prvi plan dolazi vaganje različitih opcija, razmišljanje u alternativama i perspektivama kao i sama sposobnost donošenja odluka. Härtel (1995: 60) ukazuje na to da ta odluka nije jednokratni proces već "će ova odluka u svjetlu sve bržih procesa promjena u gospodarstvu, zanimanjima i društvu postati situacija koja se konstantno ponavlja tijekom profesionalne karijere..." Ovim spoznajama profesionalno usmjeravanje kao pedagoška zadaća sve više dobiva na značaju. Zadatak je ukupnog odgojno-obrazovnog sustava – od predškolskog preko osnovnog do srednjoškolskog – svim mladim ljudima osigurati ono temeljno obrazovanje i kompetencije koje su pretpostavka za uspješno prolaženje daljnjih obrazovnih i profesionalnih puteva. Profesionalno usmjeravanje, međutim, ne treba biti priprema za posebno zanimanje već služi kao "predprofesionalno obrazovanje"² i treba u širem smislu posredovati temeljna znanja, uvide i kritičke refleksije o područjima društva, tehnike i gospodarstva, te u užem smislu učenike osposobljavati da samostalno, samoodgovorno, na temelju vlastite osobnosti i kompetentno mogu odlučivati u procesu profesionalnog izbora.

² "Pod predprofesionalnim obrazovanjem se shvaćaju sve interakcije između osoba koje donose profesionalnu odluku i drugih osoba koje im pritom pomažu didaktičkim koracima

i individualnim savjetovanjem te ih na taj način podupiru u pronalasku rješenja i donošenju odluke" (Dichatschek, 2005, str. 3).

Usmjeravanje mora biti povezano s jačanjem sposobnosti i spremnosti mladih za snalaženje u novim okolinama, za daljnjim samostalnim razvojem i učenjem, a prije svega za osvješćivanjem svojih potencijala, njihovim razvojem i primjenom i to u suglasju s profesionalnim, gospodarskim i društvenim zahtjevima i perspektivama. Učenike se stoga vrlo rano treba konfrontirati s temom profesionalnog izbora te "pripremati na samoodgovornu i kompetentnu odluku o izobrazbi, studiju ili zanimanju" (Heidegger, 2002: 86). Brojni vanjski faktori utječu na proces profesionalnog usmjeravanja. Pored društvenih okvira i socijalne okoline, razne institucije pokušavaju biti potpora i pomoć pri usmjeravanju. Ovdje je središnja uloga škole koja od svih institucija ima sigurno najdugoročniji utjecaj na profesionalno usmjeravanje mladih. Profesionalno usmjeravanje može biti učinkovito samo ako je ugrađeno u obrazovnu okolinu koja opaža promjene u vanjskoj okolini i uzima u obzir zahtjeve životnih i profesionalnih okvira nakon škole (Härtel, 2008). No profesionalno usmjeravanje može uspjeti samo kada se shvati kao cilj cijele škole. Na temelju toga je to neopohodnije da škola ova područja integrira u nastavu te da se u proces profesionalnog usmjeravanja uključe nastavnici, roditelji i drugi važni vanjski partneri.

LITERATURA

AMS (Arbeitsmarktservice) (2006) *AHS- MaturantInnen im Prozess der beruflichen Orientierung*. AMS Report 48, Wien. URL: http://www.abif.at/deutsch/download/Files/64_info85.pdf.

Bachmann, G. (2000) *Gymnasium und Studienwahl*, Frankfurt/M.

Becker, Rolf (2002): *Soziale Ungleichheit von Bildungschancen. Ringvorlesung zur Einführung in die Soziologie*, Technische Uni Chemnitz, Institut für Soziologie, URL: [www.tuchemnitz.de/phil/soziologie/becker/WiSe0203/RVTUC%20\(13-11-02\).pdf](http://www.tuchemnitz.de/phil/soziologie/becker/WiSe0203/RVTUC%20(13-11-02).pdf).

Burušić, J., Babarović, T., Marković, N. (2010) Koliko daleko padaju jabuke od stabla? Odnos obrazovnih postignuća djece i obrazovne razine njihovih roditelja, *Društvena istraživanja*, br. 108-109, str. 709-730.

Cedefop (2004). *Strategien zur Bildungs- und Berufsberatung. Trends, Herausforderungen und Herangehensweisen in Europa*, Luxemburg: Amt für amtliche Veröffentlichung der Europäischen Gemeinschaften, str. 31-41. URL: http://www2.trainingvillage.gr/etv/publication/download/-panorama/5152_de.pdf.

Deutsche Shell (ur.) (2002) *Jugend 2002. Zwischen pragmatischem Idealismus und robustem Materialismus*, Frankfurt/M.

Dichatschek, G. (2005) *Theorie und Praxis vorberuflicher Bildung/ Erziehung in der AHS-Oberstufe*. URL: <http://textfeld.ac.at/pdf/587.pdf>.

Famulla, G.-E./ Butz, B. (2005) *Berufsorientierung. Stichwort im Glossar*, Bielefeld, Flensburg. URL: http://www.swa-programm.de/texte_material/glossar.

Härtel, P. (1995) *Berufswahl- Schicksal oder Berufung?*, Institut für Bildungsforschung der Wirtschaft, Wien.

- Härtel, P. (2008) Berufsorientierung in der Schule - ein europäisches Megathema. U: Beranek, W., Weidinger, W., *Erziehung und Unterricht*, 5-6, str. 354-361.
- Heidegger, G. (2002) Zwischen Stabilität und Wandel. Berufsorientierung aus berufspädagogischer Sicht. U: Schudy, J. (ur.): *Berufsorientierung in der Schule. Grundlagen und Praxisbeispiele*, Klinkhardt, Bad Heilbrunn, str. 69-84.
- Herzog, W., Neuenschwander, M. P., Wannack, E. (2004) *In engen Bahnen: Berufswahlprozess bei Jugendlichen*, Bern, Aarau: Schweizerischer Nationalfonds.
- Herzog, W., Neuenschwander, M. P. & Wannack, E. (2006). *Berufswahlprozess. Wie sich Jugendliche auf ihren Beruf vorbereiten*, Bern: Haupt.
- Hurrelmann, K. (2003) Der entstrukturierte Lebenslauf, *Zeitschrift für Soziologie der Erziehung und Sozialisation*, 23, 115-126.
- Leemann, Regula Julia & Keck, Andrea. (2005). *Der Übergang von der Ausbildung in den Beruf: die Bedeutung von Qualifikation, Generation und Geschlecht*, Eidgenössische Volkszählung 2000.
- Neuenschwander, M. P. (2008) Elternunterstützung im Berufswahlprozess. U: Läge, D. & Hirschi, A. (ur.), *Berufliche Übergänge: Psychologische Grundlagen der Berufs-, Studien- und Laufbahnberatung*, Zürich: LIT-Verlag, str. 135-154.
- OECD (2004) *Career Guidance and Public Policy. Bridging the Gap*, Paris. URL: <http://www.oecd.org/dataoecd/33/45/34050171.pdf>.
- Oechsle, M., Knauf, H. (2007) Berufsfindungsprozesse von Abiturientinnen und Abiturienten im Kontext schulischer Angebote zur Berufsorientierung. U: Kahlert, H., Mansel, J. (ur.), *Bildung und Berufsorientierung. Der Einfluss von Schule und informellen Kontexten auf die berufliche Identitätsentwicklung*, Juventa Verlag Weinheim und München, str. 143-162.
- Perry N., van Zandt Z. (1999), *Usredotoči se na budućnost*, Razbor, Zagreb
- Schedler, K. & Willenpart, N. (1982) *Theorie der Berufswahlentscheidung*, Österreichisches Institut für Bildung und Wirtschaft, Wien.
- Schlögl P., Lachmayr N. (2004) *Soziale Situation beim Bildungszugang. Motive und Hintergründe von Bildungswegentscheidungen in Österreich*, Wien: Eigenverlag.
- Schlögl, P., Wieser, R. (2002) Berufliche Erstausbildung in Wien. Geschlechtsspezifische Segregation, Ausbildungswünsche und Berufsorientierung von Jugendlichen. U: *SWS-Rundschau*, 42. Jg. Heft 4/2002, str. 489-501.
- Schober, K. (1997) Berufswahlverhalten. U: Kahnsnitz, D. (ur.), *Handbuch zur Arbeitslehre*, Munchen: Oldenbourg, str. 103-122.
- Schober, K. (2001) Berufsorientierung im Wandel – Vorbereitung auf eine veränderte Arbeitswelt, U: Wissenschaftliche Begleitung des Programms "Schule- Wirtschaft/ Arbeitsleben" (ur.), "Schule-Wirtschaft/Arbeitsleben", Dokumentation 2. Fachtagung Bielefeld 30.-31.05.2001. SWA-Materialien Nr. 7, Bielefeld, str. 7-38.
- Schreiner, Claudia & Schwantner, Ursula (ur.) (2009). *PISA 2006. Österreichischer Expertenbericht zum Naturwissenschafts-Schwerpunkt*, Graz: Leykam.

Seifert, K. H., Eckhardt, H. & Jaide, W. (ur.) (1977). *Handbuch der Berufspsychologie*, Göttingen: Hogrefe, Verlag für Psychologie.

Tillmann, K.-J., Weiß, M., Schümer, G., Steinert, B. (ur.) (2001) *Soziale Bedingungen von Schulleistungen. Zur Erfassung von Kontextmerkmalen durch Schüler-, Schul- und Elternfragebögen*, PISA-Konsortium.

Wannack, E., Herzog, W., Neuenschwander, M. P. (2005) Zwischen Wunsch und Wirklichkeit. Wie Jugendliche ihre Berufswahl gestalten. *Sucht magazin*, 31, 1, 10-15. URL: http://www.ph.fhnw.ch/..Zwischen_Wunsch../Zwischen%20Wunsch%20und%20Wirklichkeit

Wensierski, H., Schützli, C., Schütt, S. (2005) *Berufsorientierende Jugendbildung*, Grundlagen, empirische Befunde, Konzepte. Juventa, Weinheim und München.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama, NN br. 87/08

Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, NN br. 80/08

Zihlmann, R. (ur.) (2003). *Berufswahlbuch*, Dübendorf: Sabe.

DIE BERUFSORIENTIERUNG ALS PÄDAGOGISCHE AUFGABE DER SCHULE

ZUSAMMENFASSUNG

Berufsorientierung als pädagogische Aufgabe ist eng mit der Persönlichkeitentwicklung der Jugendlichen verknüpft, die nach Antwort auf die Frage suchen welchen Bildungsgang weiter zu folgen. Eine große Auswahl an Bildungsmöglichkeiten, immer schneller und unübersichtlicher werdende Arbeitsmarktangebote und allgemeine Dilemma arbeiten oder studieren, macht die Entscheidung über die Berufswahl nicht so einfach. In diesem Arbeitweisen wir, mit der Neudefinition des Begriffs der Berufswahl und Berufsorientierung, auf die Notwendigkeit der Diskussion, Forschung und letztlich der Umsetzung der Bildungs- und Berufsorientierung in der Schule hin. Wir geben einen Überblick über die theoretischen Grundlagen der Berufswahl und Faktoren welche diese Wahl beeinflussen. Analysiert wird die Umfrage zur beruflichen Absichten der Schülern der Sekundarstufe II in Kroatien (N = 8.346), durchgeführt von der kroatischen Arbeitsmarktservice, mit Berücksichtigung einigen Faktoren, die die professionelle Wahl beeinflussen. Wir konzentrieren uns auf die Schüler aus Gymnasien und berufsbildenden Schulen. Bei der Analyse nehmen wir die Ergebnisse der verschiedenen wissenschaftlichen Disziplinen ins Betracht und diskutieren die interne und externe Faktoren die bei der Berufswahl eine Rolle spielen, und die besonders die Schule in der Herangehensweise an die Berufsorientierung berücksichtigen muss. Die Ergebnisse der Umfrage deuten auf eine große Zahl der Unentschiedenen Schüler an und diejenigen, die nicht vertraut mit Bildungs- und Beschäftigungsmöglichkeiten sind. 31% der Schüler äußern die Notwendigkeit für die Hilfe von Experten für Berufsberatung. In Kroatien nehmen, nach der Umfrage zur beruflichen Absichten der Schülern, nur 8% der Schüler bei den Verfahren der professionellen Anleitung von der kroatischen Arbeitsmarktservice teil. Es ist pädagogische Aufgabe der ganzen Schule die Schüler in ihrer persönlichen und beruflichen Entwicklung zu unterstützen.

SCHLÜSSELWÖRTER: *Berufsorientierung Berufswahl, Berufswahltheorien, pädagogische Aufgabe*